

De triomf van de spitsboog

Als omstreeks 1150 in het noorden van Frankrijk een nieuwe bouwstijl, de gotiek, tot ontwikkeling kwam, kende dit land ook een opvallende evolutie in politiek opzicht. Behoudens deze beweging die naar politieke orde en stabilisatie streefde, merken we ook een krachtige economische vooruitgang op, geschraagd door de welvarende bevolking van de steden. Bovendien kende de Kerk een periode van voorspoed en bloeide het intellectuele leven dat, bij het begin van de 13e eeuw, met de stichting van de Parijse universiteit een hoogtepunt bereikte. In de 2e helft van de 12e eeuw verrezen te Parijs enkele gebouwen, zoals de abdijkerk van St.-Denis en de Notre-Dame. Hierin ontloken bepaalde kenmerken van de nieuwe stijl. Zo werd daar het kruisribbengewelf, dat uit een geraamte van mekaar kruislings snijdende ribben bestaat, aangewend. De driehoekige delen tussen de ribben waren dan opgevuld met een lichter materiaal. Een ander element dat evenwel in sommige Romaanse kerken reeds als decoratief onderdeel voorkwam, is de spitsboog. In het gotische gebouw zal hij echter voor het eerst een constructieve taak vervullen. Vermits de druk in dit geval grotendeels op de pijlers wordt overgedragen, laat de spitsboog immers gedurfter bouwplannen toe dan de rondboog. Aanvankelijk bleven in de eerste gotische bouwwerken nochtans belangrijke Romaanse elementen bewaard. In de beroemde kathedraal van Chartres, gebouwd in de eerste helft van de 13e eeuw, is dit niet meer zo. Hier kwam de gotiek tot een volwaardige ontplooiing. Deze grootse kerk heeft drie beuken en een diep koor, met koorom-

dom van Keulen

gang en kapellen. De geledingen die in de zuilen werden aangebracht, verhogen nog de opwaarts stuwende indruk. Waar een deel van de muren werd uitgespaard, bracht men prachtige glasramen aan, evenals het ronde roosvenster, boven het hoofdportaal.

De doorbraak van de gotiek was nu een feit. In alle grote steden rezen de prachtige gebouwen op, zowel de Ste.-Chapelle te Parijs (1243-1248), die men vaak het juweel der gotiek noemt, als te Reims of te Amiens. Ook het machtige koor van Beauvais was, letterlijk (48,20 m) en figuurlijk, een architectonisch hoogtepunt.

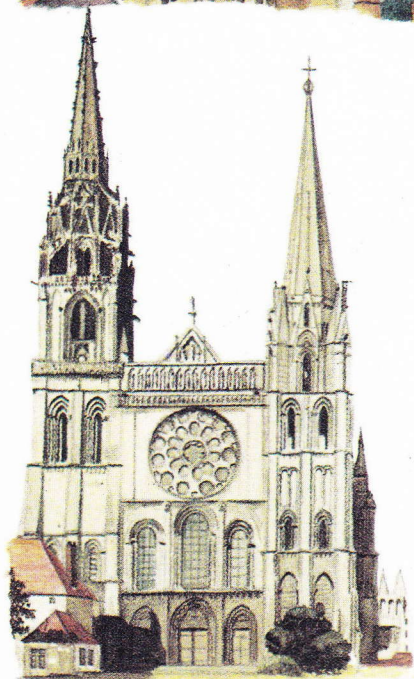
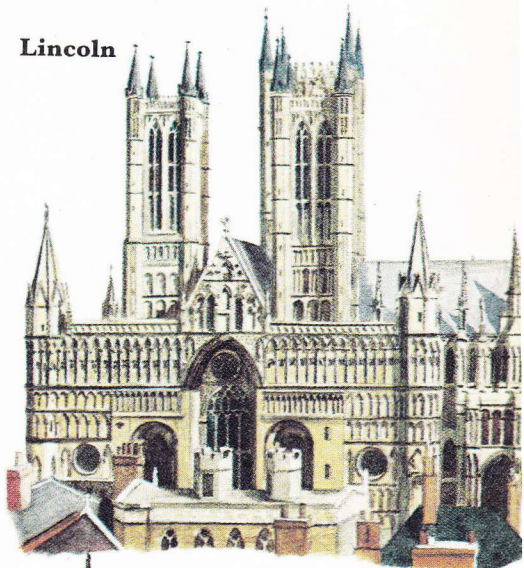
De stijl van de Franse kathedralen raakte eveneens in het buitenland bekend. In Engeland was het koor van Canterbury, in 1175 gebouwd volgens de richtlijnen van Willem van Sens, baanbrekend. Een andere Fransman, Geoffroy des Noyers, ontwierp de kathedraal van Lincoln. In de 14e eeuw noemde men de Engelse gotiek, wegens haar rijke versiering, de "decorated style", waarvan de kathedraal van York een mooi voorbeeld is. In de 15e eeuw ontstonden eveneens de uitzonderlijk rijke gewelven van het King's College te Cambridge en de St.-Georgekapel te Windsor.

Vanaf 1220 beleefde ook het Iberische schiereiland de opbloei van de gotiek. Onder Noordfranse invloed ontstonden er vooral de

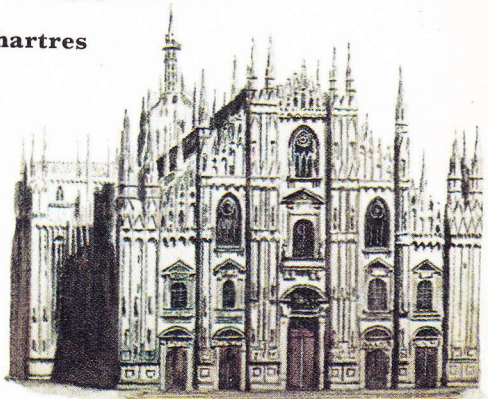
kerken van León, Burgos en Toledo. In Portugal voegde men er zelfs Indische elementen aan toe, zoals in het klooster van Batalha. Hield de rondboog het in Duitsland langer uit, dan brak de gotiek er rond het midden van de 13e eeuw met de bouw van de dom van Keulen, voorgoed door. Dat anderzijds de Italianen de mogelijkheden van de nieuwe bouwstijl niet volledig begrepen, blijkt uit de zeer aparte bouwtrant der kathedralen van Siëna, Orvieto en Florence. Alleen de dom te Milaan, grotendeels het werk van Duitse bouwmeesters trouwens, kan enigszins met de andere gotische kathedralen worden vergeleken. Later zal een Italiaanse kunsthistoricus, Giorgio Vasari (1511-1574), voor het eerst met het woord gotiek, afgeleid van Goten, d.w.z. barbaren, misprijzend deze bouwstijl aanduiden.

Ook in de Nederlanden kende, dank zij de opbloei van de steden, de gotiek succes. Deze nieuwe stijl drong vooral langs de vallei van de Schelde in het graafschap Vlaanderen door. Derhalve noemt men deze vroeggotiek, weer te vinden in de St.-Niklaaskerk te Gent en de O.L.Vrouw van Pamel te Oudenaarde, ook wel eens Scheldegotiek. In Vlaanderen vond nochtans de gotiek vooral haar toepassing in de burgerlijke bouwkunst, exponent van het rijke stadsleven. Zo verrezen hallen, belforten en stadhuizen, waarvan dit van Aalst in de eerste helft van de 13e eeuw een voorbeeld is. Rond het midden van deze eeuw triomfeerde de volwaardige gotiek ook in het hooggotische koor van de kathedraal van Doornik. Toch zou deze bouwstijl slechts in de 15e eeuw en dan in Brabant tot volle rijpheid komen. Talrijke kerken zoals St.-Rombouts te Mechelen, en de stadhuizen van Brussel en Leuven getuigen meesterlijk van de geweldige bloei die de gotiek in deze gewesten bereikte.

Lincoln

Chartres

Milaan

Het ontluiken van de gotische bouwtrant hing nauw samen met de snelle opbloei van de steden. De spitsboog symboliseerde als het ware de durvende vitaliteit en de toenemende voorspoed van de jonge burgerij. Ontstaan in de kathedralen van Noord-Frankrijk, begon de nieuwe stijl weldra een zegetocht door West-Europa. Ook in de Nederlanden kende hij, zowel kerkelijk als burgerlijk, een groot succes.